

OVČÁKŮV ROK

Podzim

OBSAH:

ŘÍJEN - OBDOBÍ INTENZIVNÍHO PŘIPOUŠTĚNÍ OVCÍ

Berani	17
Ovce	17
Způsoby připouštění	18
Připařovací plán	18
Vlastní připouštění	19
Dotace, trhy, výstavy	19

LISTOPAD - PŘÍPRAVA NA ZIMU

Ochrana zvířat před klimatickými vlivy	19
Chladový stres	20
Příprava choulů	21
Pastviny a zimoviště	21
Zooveterinární záležitosti	21

PROSINEC

Kontrola březnosti	22
Výhodné využití beranů	22
Navzdory počasí	22
Vliv klimatu a plemene	22
Krmení a ošetřování	23
Pozor na berany	23
Klasifikace jehniček	23
Jemné zacházení	23
Vzájemná důvěra	24

OVČÁKŮV ROK

ŘÍJEN – OBDOBÍ INTENZIVNÍHO PŘIPOUŠTĚNÍ OVCÍ

Měsíc říjen už svým názvem předznamenává ideální dobu k připouštění, říje by u většiny ovcí měla být v tu dobu optimální. V období připouštění (a vlastně již 14 dnů před jeho zahájením) by se měl zajistit ovcím maximální klid. Nedoporučuje se dělat ve stádě jakékoli zásahy jako odčervování, vakcinace, stříž a podobně. Na farmu se nepřesunují žádná nová zvířata a pokud ano, tak se nezařazují do základního stáda. Stejně jako v období před připouštěním je třeba podávat ovcím v dostatečném množství šťavnaté krmivo vysoké kvality, doplněné minerálními látkami. Tyto zásady dávají předpoklad vyššího zaběhnutí ovcí a vyšší ochrany, resp. odolnosti stáda před infekcemi, které souvisejí s reprodukčním systémem, zejména chlamydiózy a toxoplasmózy.

Berani

Tvorba spermatu beranů trvá 6 až 8 týdnů. Z tohoto důvodu je nezbytné ukončit veškerou přípravu beranů na připouštění (odčervení, očkování, stříž vlny, doplnění vitamínů a minerálií) před touto dobou. U beranů se doporučuje před vlastním připouštěním důkladně zkontrolovat jejich zdravotní stav se zaměřením na pohlavní aparát. U varlat se kontroluje jejich velikost a symetrie, ne každý beran má dobře vyvinuté a zdravé pohlavní orgány. Pokud se u některého berana v 8 týdnech před připouštěním vyskytla porucha zdravotního stavu, která vedla ke zvýšení teploty, bude lepší (samozřejmě pokud je to možné) berana v plemenitbě nevyužívat – schopnost jeho spermií oplodnit vajíčko bývá snížena nebo úplně porušena. Tento stav bývá ve většině případů přechodný, beran se může použít příští rok nebo „jen“ na tzv. doskok ke konci připouštěcího období.

K plemenitbě se doporučuje používat pouze berany s vysokou plemennou hodnotou, nejlépe tzv. zlepšovatele. Údaje o průběžné celkové plemenné hodnotě (během života se mění v závislosti na kvalitě potomstva) lze získat na Svazu chovatelů ovcí a koz z.s. na jeho webových stránkách (www.schok.cz).

Někteří chovatelé kalkulují s tím, že berani produkují feromony, které spouští sexuální aktivitu bahnic, a před připouštěním umístí berana do blízkosti bahnic s cílem stimulace pohlavní aktivity ovcí. Bahnice, které přijdou do kontaktu s feromony berana, se začínají říjet krátce po této stimulaci. Ovce, u kterých již v tuto dobu pravidelně probíhá 17denní pohlavní cyklus, nebudou přítomností berana ovlivněny, ale u všech ovcí, u kterých se dosud cyklus nerozeběhl, se tímto zákrokem spustí. Kontakt ovcí s feromony způsobí během dvou až tří dnů první, zpravidla tichou říji. Již cyklující ovce přijdou do říje později, každopádně však kontakt s feromony upraví jejich pohlavní cyklus na 17 dnů.

V praxi to vypadá tak, že chovatel zhruba dva týdny před zahájením připouštěcího období umístí berana v těsném sousedství s bahnicemi, ale nedovolí mu je nakrýt. My to děláme tak, že toto seznámení ovcí s beranem spojíme s odčervením, při kterém přerušíme pastvu a naženeme ovce na několik dnů do ovčína, kde současně držíme i berany (samozřejmě odděleně od ovcí). Po čtyřech dnech ovce pustíme na žirnou pastvinu (zahájíme flushing), pak vyvezeme z ovčína hnůj.

Ovce

Pokud jsou ovce i berani dobře připraveni, měla by říje probíhat intenzivně, říjový cyklus u ovcí by měl být zhruba 17 dnů a pokud nedojde k oplození, měl by se pravidelně opakovat. Připouštění zahajujeme ke konci září nebo na

začátku října a to podle toho, v jaké fázi se nachází měsíc. Říje bývá dle našich zkušeností pohybem měsíce na obloze často pozitivně ovlivněna. Je-li měsíc v úplňku, beraní častěji skáčou a oplození ovcí bývá úspěšnější než v jiném období. V tu dobu už musí být beran několik dnů ve stádě.

Počet bahnic ve skupině (a samozřejmě i počet beranů) je třeba přizpůsobit nejen stáří berana a jeho libidu, ale i utváření terénu, velikosti pastviny a kvalitě pastvy. Ve velkém areálu se ovce rozptylují ve velkém prostoru, který beraní nemohou obsáhnout. Za ovcemi se pak mnoho nachodí a zbytečně se vysilují. Týká se to zejména masných plemen ovcí. Obdobně je to v areálu, který je příliš svažité, velmi členitý nebo na pastvině, kde je málo kvalitní pastvy. Podobně velký počet míst, kde se ovce kumulují - napajedla, lizy, stíniště, způsobí, že beran běhá od jedné skupiny ke druhé a vysílí se. Může dojít i k tomu, že ke konci připouštěcího období doslova padne vyčerpáním a již se nezvedne. Pomůže jen rychlá pomoc veterináře v podobě posilující injekce a infuze a okamžitá izolace od ovcí. Samozřejmě ne každý beran takto dopadne, někteří jsou však pachem říjících ovcí natolik omámeni, že ani nežerou. Je pak jen otázkou času, kdy k jejich vysílení dojde. Vyplatí se denní nebo alespoň častá kontrola plemeníků, a to nejen jestli žerou a skáčou, ale také zda nemají poškozený nebo zanícený penis. Pokud se používá značkovací stroj, kontrolujeme, zda je dostatečně naplněn barvou.

Ve větších stádech se mohou při připouštění současně s dospělými berany použít i mladí plemenní beránci, především z pohledu testace jejich vlastní užitkovosti. Jejich množství ve stádě nemá přesáhnout poměr 1 beránek na 2 dospělé berany. Plemenní beránci se využívají k páření pouze během jednoho říjového cyklu, pak se z připouštěného stáda odstraňují, protože jsou pohlavně velmi aktivní a zpravidla jsou po této době úplně fyzicky vyčerpaní.

Způsoby připouštění

Jestliže je nutné znát otce jehňat (tato podmínka je nezbytná v chovech kontroly užitkovosti), nesmí být ve skupině více než jeden plemeník, jde o tzv. připouštění „harémové“. Tento způsob připouštění je u nás využíván nejčastěji. Ve skupině zůstává plemeník většinou po dobu dvou říjových cyklů. Protože

se mu nemusí podařit připustit všechny bahnice, někdy se po ukončení hlavní části připouštěcí sezóny používá ještě tzv. doskok, kdy se plemeník oddělí od stáda a vypustí se tam jiný, raději výrazně odlišný. Mezi eventuelními přiděleními dalšího plemeníka musí být minimálně desetidenní pauza, aby se podle termínu narazení jehňat dalo otcovství určit. Jehňata od takto zapuštěných matek jsou však většinou určena na výkrm. U těchto způsobů připouštění se na jednoho mladého berana (do 2 let) počítá s 20-30 ovcemi, u staršího s 30-50 ovcemi.

Při volném připouštění, tzv. „na divoko“, nelze určit původ jehňat po otci. Po dvou letech se musí beran, který takto u stáda působí, vyměnit. Mladý beran stačí na 15-20 ovcí, starší až na 30.

V některých chovech se připouští „z ruky“. Při tomto způsobu se pustí ráno a večer do stáda zhruba na jednu hodinu prubíř se značkovacím strojem. Označí říjící ovce, které se pak „z ruky“ kryjí přiděleným plemeníkem. Vlastní krytí trvá krátce, ejakulace se pozná podle typického „dorazu“. Jeden prubíř stačí na 100 ovcí, mladý beran může denně křít 2-3 ovce, dospělý 5-6 ovcí. Krytí je vhodné po 8-12 hodinách opakovat.

V menších užitkových chovech se většinou připouští „skupinově“ (více plemeníků v jedné skupině). Procento zapuštěných bahnic bývá vysoké, protože plemeník nejlépe dovedou posoudit, kdy jsou samice ve správné fázi říje. Navíc mezi nimi panuje konkurenční boj, často i boj skutečný - beraní se rozbíhají proti sobě a vrazí do sebe temenem hlavy. Občas se stane, že některý je po tom nárazu malátný nebo dokonce na chvíli ztratí vědomí. Je-li ve stádě zároveň mladý a starší beran, může se stát, že více bahnic nakryje ten mladší, aktivnější. Tím se ale také více vyčerpá a mohlo by se stát, že ztratí kvalitu spermatu nebo dokonce oplozovací schopnosti.

Ovce lze též inseminovat, a to buď čerstvým, nebo dlouhodobě uchovávaným, zmraženým spermatem.

Připárovací plán

Důkladná příprava plánu připouštění, tedy přidělení berana k vybrané skupině ovcí, pokud je ve stádě využíváno více beranů, je mimořádně důležitá. Nezáleží jen na příbuznosti, na příslušnosti k linii berana (při uplatňování liniové plemnitby), ale i na mnoha

dalších faktorech. Platí, že extrémem by se neměl eliminovat extrém opačný. Znamená to, že není dobré malou ovcí přidělovat velkému beranovi nebo například ovcí s jemnější vlnou beranovi, po kterém se narodilo více jehňat s vlnou hrubší. Bahnice s nějakou vadou by se neměl přidělovat beran se stejnou vadou nebo vadou patřící do stejné kategorie. Ve velkých stádech ovce rozdělují i podle jejich kondice do jednotlivých skupin.

Při plánování počtu ovcí přidělených k jednomu beranu je také dobré brát v úvahu to, aby jeden neměl ovcí až příliš mnoho a druhý málo.

Bahnice a ročky se většinou zařazují do stejné skupiny. Jehnice, pokud to z organizačních důvodů jde, bývají zapouštěny zvlášť. Měly by, ve srovnání s dospělými bahnicemi, mít menší areál nebo přidělený větší počet beranů. Jehničky se často přidávají k ovcím po proběhnutí prvního nebo druhého říjového cyklu.

Někteří chovatelé zapouští a pak také bahní ve dvou turnusech. Po tom prvním udělají ovcím 14denní přestávku, vymění berany a v zapouštění pokračují. Jiní chovatelé aplikují více systémů najednou. Čistokrevné ročky a bahnice splňující selekční kritéria v kontrole užitekivosti zařazují do prvního turnusu a uplatňují u nich harémové připařování. Současně ale na jiném pozemku u ovcí, které tato kritéria nesplňují nebo u ovcí mimo kontrolu užitekivosti, využívají užitekivé křížení, kde mohou mít ve stádě i více beranů.

Vlastní připouštění

Během prvního říjového cyklu se většinou nechá nakrýt většina ovcí. V tu dobu není třeba beranům dávat značkovač, dokonce se to nedoporučuje. V době velmi intenzivního připouštění by mohl způsobit bolestivé otoky hrudní kosti. Značkovač je dobré beranům nasadit zhruba čtrnáctý den od zahájení připouštěcího období. Ponechá se jim zhruba jeden říjový cyklus (3 týdny) a pak se vymění jeho barevná náplň.

V okamžiku puštění berana do stáda přestaneme s příkrmem beranů koncentrátem, protože čekání beranů na příkrm může působit při připouštění stáda rušivě. V každém případě je však třeba beranům a ovcím zajistit po celou dobu připouštěcího období dostatek

kvalitních objemných krmiv, tj. mít připravené (záložní) pastviny s dostatkem čerstvé mladé píce v optimální výšce porostu, nebo konzervované objemné krmivo (senáž), dostatek minerálních látek včetně stopových prvků (zejména selen, jód, zinek, kobalt, mangan, měď) nejlépe ve formě lizu a čerstvé zdravotně nezávadné vody.

Připouštět lze venku i v ovčíně. V ovčíně je to jednodušší a můžete mít nad připouštěním větší kontrolu. Venkovní prostředí a výborná výživa však může dělat divy.

Dotace, trhy, výstavy

Kromě radostí a starostí s připouštěním čekají ovčáka nebo jeho zootechnika i povinnosti. Je třeba odevzdat na Svaz chovatelů ovcí a koz z.s. žádosti o dotace týkající se kontroly užitekivosti a držení beranů, ale také žádosti na zemědělskou agenturu o dotaci na pojištění, případně žádost o dotaci na poradenství.

Trhy beranů ztratily na intenzitě, přesto je jich ještě několik naplánováno.

LISTOPAD - PŘÍPRAVA NA ZIMU

I v listopadu může přijít mráz a sníh. Jak zvířata chránit? Je vůbec třeba dělat opatření k omezení chladového stresu ovcí? V našem chovu končí období zapouštění, harémy se spojují a ovce se nechávají beranům na doskok. Připravují se choully, aby bylo kam dávat bahnice s jehňaty po obahnění. Kontroluje se stav případného zimoviště a jeho vybavení.

ochrana zvířat před klimatickými vlivy

V listopadu bývá většinou pošmourné počasí, vlhko, mlhy, často přichází i silný mráz. Už i ti chovatelé ovcí, kteří jich mají na pastvině za domem jen několik, v poslední době zvažují, zda ovce zavřít do ovčína, nebo nechat venku. Z různých zdrojů se dozvídají, že podle posledních průzkumů a zkušeností některých chovatelů je výhodné nechat ovce venku v zimovišti nebo jim umožnit neomezený přístup do výběhu. Na druhé straně jsou si vědomi toho, že když faktory prostředí brání dostatečnému uspokojení základních potřeb zvířat (a k nim patří i tepelná pohoda),

je nutné zajistit jim přiměřenou ochranu ve formě dočasného nebo trvalého ustájení, případně alespoň vybudování venkovních krytů nebo ochranných přístřešků. Podle směrnice na ochranu zvířat však zvolený druh ochrany zároveň nesmí zvířata nepřiměřeně omezovat nebo u nich zvyšovat zdravotní rizika. No a jsme u toho. Co je pro zvířata lepší? Zůstat venku v dešti, případně na mraze, nebo být v ovčíně, kde je často nedostatečně zajištěno větrání, a tudíž je zde vlhko a ovce musí dýchat plyny uvolňující se z podestýlky? K přirozeným potřebám zvířat totiž patří i dostatek čerstvého vzduchu.

Závěr: pokud nemá chovatel pro ovce na zimu suchý a dobře větraný stájový prostor, měl by je raději nechat venku, kde musí zajistit buď možnost přirozeného úkrytu před nepříznivými klimatickými vlivy, nebo za tímto účelem vybudovat přístřešek. Velikost přístřešku, úkrytu musí odpovídat počtu zvířat, tak aby všem zvířatům byla zajištěna ochrana před sluncem, deštěm a jinými nepříznivými podmínkami a nedocházelo tak k poškození jejich zdraví.

Traduje se, že v marginálních podmínkách ČR, vyznačujících se většinou tvrdšími klimatickými poměry, je nezbytné alespoň část zimního období chovat zvířata v trvalém ustájení nebo alespoň v ustájení umožňujícím výběh či zimní pastvu s příkrmem. Nová technologie úplně neustájeného chovu, tj. celoročně na pastvě, je vhodná jen pro zkušené chovatele. I v takovém chovu je ale třeba ovce alespoň částečně chránit před větrem, mrazem a srážkami, zajistit jim suché prostory k odpočinku, chránit je před predátory, před zavlečením přenosných chorob (i od volně žijících divokých zvířat). Velmi důležitá je i ochrana uskladněných krmiv a steliv před klimatickými vlivy i před zvířaty samotnými (aby se k nim nedostaly). Pokud krmiva na zimovišti nejsou skladována, je třeba zajistit jejich pravidelný přísun na zimoviště za každého počasí. Pro bahnění, a to i venku na zimovišti, je nutné zajistit boxy (chouly) pro několikadenní umístění matky s jehňaty po obahnění. Po několika dnech po porodu se již matka s jehňaty může připojit ke stádu, které je, alespoň během dne, venku na pastvině nebo ve výběhu.

Při výběru druhu ochrany, jejího umístění a provedení je nutné dále zvážit její trvanlivost, náročnost na údržbu a vhodnost pro dané prostředí.

Chladový stres

Ovce je schopna přizpůsobit se bez větších problémů teplotám v rozmezí tzv. termoneutrální zóny. Spodní kritická mez chladového stresu (Webster 1976) pro dostatečně krměnou, aklimatizovanou ovci ve vlně (6 cm) je při ustájení v přístřešku -40 °C, pro ovci krměnou jen záchovnou dávkou -7 °C, pro ovci venku, bez přístřešku a se suchým rounem -7 °C, s mokrým rounem +12 °C, krátce po střížce +19 °C. Tj. chladový stres vznikne podstatně dříve a je hlubší, pokud jsou zvířata vystavena dešti, nebo padajícímu sněhu (tj. ztratí schopnost izolace díky zvlhnutí jejich rouna) a zejména pokud se k tomu přidá ještě vítr, protože proudící vzduch významně zvyšuje ochlazování.

Samozřejmě i při nižších teplotách jsou ovce schopné přežít, protože jsou schopné aktivně snižovat tepelné ztráty, například shlukováním nebo aktivací termoregulačních mechanismů.

Při poklesu teploty pod spodní hranici termoneutrální zóny dochází k chladovému stresu, který je možné podstatně zmírnit dodatečným přísunem energie ve formě příkrmu. Produkci tepla tedy významně ovlivňuje příjem a kvalita krmiva. Dodatečná potřeba krmení je závislá také na hmotnosti zvířat. Větší zvířata mají nižší potřebu dodatečného krmení. Přibližně lze kalkulovat se zvýšením potřeby krmiva o 0,5-1 % na každý stupeň teploty pod kritickou hranicí. Pro někoho je možná zajímavé, že vysoce kvalitní seno má vyšší „výhřevnost“ než koncentráty. Při jeho trávení vzniká více energie, lehce se krmí i při teplotách pod nulou. Chladový stres může prohloubit i jakýkoliv jiný stres, např. rušení zvířat v době jejich odpočinku.

V hlubokém chladovém stresu někdy klesá schopnost zvířete využít energii krmiva a to umožní propuknutí některých latentních onemocnění nebo vznik jiných zdravotních problémů. Odolnost dospělých zvířat je mnohem vyšší než odolnost mláďat. Téměř všechna opatření, která se v chovu ovcí dělají k omezení chladového stresu, jsou z důvodu ochrany jehňat po jejich narození. U dospělých zvířat může dojít při extrémních mrazech k omrzení neosrstěných částí těla (uší, struků, šourku). Zvířata je třeba chránit zejména před tím, aby v mrazu neolizovala kovové předměty.

Nepříznivé účinky nízkých teplot zvyšuje proudění a vysoká relativní vlhkost vzdu-

chu. Tento efekt je známý jako wind-chill (ochlazovací efekt). Z tohoto pohledu je nehorší průvan ve stáji, zejména přímo při bahnění. Tepelné ztráty ovlivňuje mnoho faktorů, například druh a množství srážek, vítr, délka a druh raoua. Jemnovlnné ovce snadno promoknou. Jestliže z provozních důvodů je nutné stříž v zimě (my stříháme bahnice zhruba 4 týdny před bahněním), je nutné ovce na 2-3 týdny (podle počasí, samozřejmě) umístit ve stáji, eventuálně nastavit výšku britů stříhacích nůžek na 0,7-1 cm.

Příprava choulů

V tomto měsíci, myslím, bývá dostatek času na výrobu nebo opravu choulů. Mohou mít různý tvar a rozměry, mohou být z různého materiálu a mohou mít různé vybavení. My používáme dřevěné chouly, které stavíme vedle sebe do řady. Mezi dvěma řadami necháváme uličku, do níž zavíráme bahnice, které se připravují k porodu. Chouly děláme z latěk tak, aby byly vzdušné a lehké, ale aby mezi latkami neprolezlo jehně do sousedního choulu. Vzdálenost mezi latkami by neměla být větší než 5 cm. Latky by měly být svislé, pokud by byly vodorovné, mohlo by dojít i k vážnému zranění jehněte, pokud by si mezi latkami zapříčilo nožičku. Příčky jsou vysoké 120 cm. Čelní strana směrem ke zdi je zařízena na zakládání sena, zadní strana směrem do uličky má vysouvací dvířka. Dvířka nemohou být otevřena na pantech, mohou se otvírat do boku, protože jim v tom nebrání podestýlka.

Venkovní chouly pro umístění matky s jehňaty musí mít držáky umožňující jednoduché přemístění, stříšku jako ochranu před srážkami. Dvířka bývají na pantech, mohou se otvírat do boku, protože jim v tom nebrání podestýlka.

Pastviny a zimoviště

Toto období je ideální na prohlídku a úpravu okrajů pastvin. Větve stromů, které přečnivají do pastviny a překážejí jízdě strojů na sklizeň píce, by se měly odstranit a naštěpkovat. Je také dobré odstranit nerovnosti a nálety (stromky a keře), které mohou na jaře bránit

přímé jízdě sklizňových strojů nebo je dokonce poškodit.

V neustájených chovech je jako ochranu příkrmíšť před nepřízní zimního počasí účelné vybudovat větrolamy, případně přístřešky pro bahnění a naléhavé zdravotní zásahy během zimních měsíců. Větrolam přispívá nejen ke snížení ztrát zvířat, ale i úspoře krmiv, poskytuje také ochranu řadě druhů obratlovců i nižších organizmů. Jako větrolam může sloužit i přístřešek. Obvykle však bývá tvořen dvěma až třemi řadami stromů a keřů, z nichž aspoň jedna je hustá Jehličina. Aktivní zóna větrolamu závisí na jeho výšce. V zóně vymezené pětinasobkem výšky větrolamu před a desetinásobkem výšky větrolamu za ním dojde ke snížení rychlosti větru na třetinu až čtvrtinu původní hodnoty. Ještě ve vzdálenosti odpovídající 15-20násobku výšky za větrolamem je rychlost větru snížena na 75-80 % jeho původní hodnoty. Větrolam musí být situován kolmo k převažujícímu zimnímu větru, většinou na jihozápad-západ. Možné je i pravoúhlé řešení, to znamená ochrana severní a západní strany přístřešku (příkrmíště).

Při kontrole stavu zimoviště (příkrmíště) je nutné sledovat stav přístupových cest a drenáže akumulovaného tajícího sněhu, aby nedocházelo k rozbahnění. Větrolam a příkrmíště je třeba zbavit případného zaplevelení. Pokud se používají krmné boxy, at' již na kulaté balíky nebo na volně ložené seno, měly by se očistit, případně natřít a opatřit funkční střechou, která při prvním větším větru neuhlétné.

Zooveterinární záležitosti

Listopad probíhá ve znamení ukončování období připoutání. Většina ovcí je nakryta. Pokud se u beranů používá postrój s křídou, je to dobře patrné podle barevného pruhu na zádech ovcí. Než se beraní po skončení připouštěcího období oddělí a samostatně ustájí, je vhodné je klinicky vyšetřit, zejména stav končetin, šourku a prsních partií. Pro zotavení se jim ještě několik týdnů může přidávat mačkaný oves. Ovce z harému se spojují do jednoho stáda. Je dobré u nich prodloužit flushing (tj. intenzivní výživa) až do doby implantace embryí v děloze ovce (asi 20 dnů po připuštění). Většinou se to však neobejde bez příkrmu senáží, senem, jádrem nebo i melasou, pastvy již je v tuto dobu málo a není tak kvalitní. Než se embrya v děloze uhnízdí, je třeba vyvarovat se jakékoliv manipulace se zvířaty.

PROSINEC

Vánoční čas svádí k rozjímání a ke štědrosti. Můžeme nyní více přemýšlet i o našich ovečkách. Třeba i o tom, jaký přístup k nim zvolit. Nejen jak o ně pečovat, jak s nimi manipulovat, ale i jak s nimi komunikovat. Dárky ovečkám k Vánocům nedáváme nebo jen symbolické. Celé stádo bychom stejně neobdarovali, a pokud jde o krmení, je třeba se držet raději při zdi. Kdyby nám ovečky v téhle době moc přibraly, mohly by mít těžší porody.

Kontrola březosti

V našem chovu uplatňujeme systém zimního bahnění, zapouštíme hlavně v říjnu, bahníme v březnu. Na začátku prosince kontrolujeme ultrazvukem zabřeznutí. Náš privátní veterinář je vybaven SONO přístrojem, takže není problém se s ním domluvit na vhodný termín. Úplně stačí, otestuje-li od každého berana jen několik ovcí. Jakmile zjistí, že byl beran plodný, nemusí pokračovat. Když chceme mít jistotu, nebo spíše celkový přehled o situaci, lze nechat prohlédnout všechny ovce. Pokud najdeme ovci jalovou, můžeme ji přiřčenit jinému beranovi na tzv. doskok nebo ji uměle oplodnit zmrazeným semenem. Za tím účelem je však nejprve nutné říjí synchronizovat, a to aplikací hormonálních preparátů ve spolupráci s veterinárním lékařem. Pravděpodobnost úspěšného oplození takových zvířat je nižší, při umělé inseminaci potom nízká. Je totiž velmi obtížné přesně se strefit do ideálního časového rozpětí doby ovulace. Dojde-li k zabřeznutí, ovce se samozřejmě bahní o cca 2 měsíce později než zbytek stáda, tj. v květnu.

Výhodné využití beranů

Někteří chovatelé uplatňují systém zimního bahnění, jiní systém bahnění jarního. Pokud se spolu domluví, mohou výhodně využít potenciálních schopností beranů zapouštět po celé období říje, tedy od září do ledna. Mohou v té době berana vyměnit i koupit. Beran nejprve oplodní ovce na farmě chovatele uplatňujícího systém zimního bahnění a pak bude v této činnosti pokračovat u ovcí chovatele uplatňujícího bahnění jarní. Při dobré organizaci se dá beranovi po přemístění naordinovat i několikátý denní sexu-

ální půst v karanténě. Chovatel se tak může bránit možnému zavlečení některých nemocí.

Navzdory počasí

Vzpomínám na jednu říkanku, která prosincové počasí a jeho následky dobře vystihuje:

*„Není-li prosinec studený, příští rok bývá hubený.
Když v prosinci mrzne, sněží, úrodný rok na to běží.
Je-li prosinec blátivý, celý rok bude deštivý.
Když v prosinci hromy hučí, v příštím roce větry skučí.“*

Prosincové počasí se dá leckdy přirovnat k tomu aprílovému. Chvillemi se zdá, že již začala kralovat paní Zima, a tak má chovatel nutkání ovce zavřít do ovčína a nikam ven je nepouštět, chvillemi je tak teple, že se mu nechce nechat je v ovčíně pařit se v tom vlhku a teple.

Ať již jsou lidové pranostiky jakékoliv, vždy je nutné se dobře rozhodnout a svého rozhodnutí se držet. Střídání podmínek ovčím nesevědí. Necháme-li je například venku v dešti, potom je zavřeme do ovčína, kde se zapaří, a následně je pustíme ven do zimy a větru, může se lehce stát, že zvíře nachladne. Pokud se někdo rozhodne, že chce mít ovce otužilé a chovat je venku navzdory počasí, musí je otužovat již od jejich útlého věku.

Vliv klimatu a plemene

Ne nadarmo se v jednom přísloví říká: „Jinak v údolí, jinak na horách.“ Co platí pro jednoho chovatele, nemusí platit pro druhého, zvláště hospodaří-li oba ve velmi odlišných podmínkách. Lze předpokládat, že v horské nebo podhorské oblasti, kde v zimě napadne spousta sněhu, hodně prší a fouká, se ovčím, zvláště pak ovčím hodně prošlechtěného plemene, venku bez přístřešku asi moc dařit nebude. Ty je dobré, alespoň po dobu bahnění, ustát. Jak už bylo naznačeno, obdobné je to s plemeny, plemeno šlechtěné na jeden výrazný znak, například zmasilost, většinou nemá stejnou odolnost proti nepřízní počasí jako místní plemeno s kombinovanou užitkovostí.

Doporučení některých chovatelů celoročně chovat ovce venku s tím, že jim ani neposkytne přístřešek, kde by se mohly před nepří-

zní počasí schovat, platí tedy pro oplůtkové systémy chovu s jarním bahněním, s nižším měrným zatížením pastvin, pro níže položené podmínky s mírným klimatem, pro plemena ovcí tomuto systému chovu přizpůsobená a v tomto systému vyrostlá.

Krmení a ošetřování

Tak, jak jsme se snažili v období flushingu, tedy zhruba dva týdny před zapouštěním a během něho, krmit ovce co nejvydatněji, aby měly pocit hojnosti, tak jim nyní, v prosinci, krmnou dávku, pokud to jde, záměrně snižujeme. To aby netloustly a porody byly bezproblémové. Ale pozor, jde jen o snížení celkové dávky, nikoliv snížení nároku na kvalitu krmiva. Dá se říci, že právě v období růstu plodu v době březosti na ní velmi záleží. Zásadní je dostatečný přísun jak základních živin, tj. bílkovin, cukrů i tuků, tak i makro/mikroprvků a vitamínů. Ten v tomto období zajišťujeme minimálně krmnými lizy. Významná je kvalita objemných krmiv z pohledu obsahu bakterií a mykotoxinů. V senážích špatně konzervovaných se mohou v hojně míře vyskytovat klostridie a listerie, které mívají negativní vliv na průběh porodu a mateřské vlastnosti bahnice. Obdobné projevy mohou způsobit mykotoxiny z plísňů, které se někdy vyskytují především ve špatně usušeném a nedostatečně vhodně uskladněném seně.

V prosinci lze ve stádě dělat několik veterinárních zákroků. Běžná je vakcinace proti klostridiové enterotoxemii (my používáme přípravek Miloxan, na trhu je dostupný ještě preparát Covexin 10 a na výjimku se dováží i vakcína Heptavac P Plus). Proti nakažlivému kulhání se vakcinují bahnice, nově zařazené ročky a chovné jehnice (používáme přípravek Footvax). V rámci primovakcinace se jehnicím po 14 dnech vakcinace opakuje. Při té příležitosti by se měly ošetřit paznehty, a to nejen ostříháním přerostlé rohoviny, ale i vyčištěním mezipaznehtní štěrbin. Může se také napláňovat stříž vlny, i když s tou je možné počkat ještě do ledna.

Pozor na berany

Berani plemene texel jsou v našem chovu uplatňujícím systém zimního bahnění drženi v prosinci již odděleně od bahnice a jehnic. Ještě však u nich dozrívá účinek hormonů

z páření. Někteří jsou ještě dost agresivní. Je třeba dávat velký pozor, v nestřeženém okamžiku mohou do člověka narazit. Proto se k nim není radno otáčet zády nebo se shýbat, prostě nedávat jim příležitost zaútočit. Pokud je třeba v jejich přítomnosti učinit ve stádě nějaké zákroky, je možné požádat o pomoc někoho, kdo odláká jejich pozornost například kbelíkem, ve kterém je trochu mačkaného ovsa. Pomocí může i zkušený ovčácký pes. Doporučuje se ale v této době chovat berany odděleně. Jednak aby se příliš nepomlátili, jednak proto, že si je při jejich obsluze můžeme i lépe ohlídat. Spojit do skupiny se mohou po odeznění říje, tedy zhruba v druhé polovině února.

Klasifikace jehnicek

V ČR bývá zvykem, že na trhy se vozí jen beránci, jehnice v kontrole užítkovosti se většinou klasifikují přímo na farmě. Jedním z důvodů může být i to, že jich oproti aukčním beránkům bývá podstatně více. Bylo by tedy nutné je složitě převážet. Nelze zapomenout i na fakt, že by komplikace mohlo způsobit i zajištění jejich karantény po zpětném příchodu do stáda. Beránci se často prodávají již na aukci. Když někdo přiveze beránka zpět, zajištění jeho izolace odděleně od ostatních ovcí nemusí být zase až takovým problémem. Při klasifikaci se jehnice váží a posuzuje se jejich exteriér. Jejich celkovou plemennou hodnotu pak lze odvodit jednak z posouzení parametrů při klasifikaci, jednak z plemenné hodnoty získané částečně od rodičů a částečně na základě měření ve sto dnech. Celková plemenná hodnota se může během života měnit na základě vlastní užítkovosti.

Jemné zacházení

Březí ovce jsou velmi citlivé na hrubé zacházení. Nemělo by se s nimi zbytečně a neodborně manipulovat, především při ošetřování paznehtů a stříž vlny. Je dobré tyto dva úkony spojit. Po ostříhání vlny stříhá přenechá ovcí ovčákovi a ten, aniž by ovcí někým odvedl a pak se jí znovu snažil položit na zadní partie těla, jí paznehty ošetří. Může ji nanejvýš o kousek odtáhnout, aby nepřekážel stříhači. Odpadne tak jedno otáčení ovce. Právě tak nebezpečné jako je otáčení ovce, může být také její stresování honěním při odchytávání. Není složité odchytit ji speciální

ovčáčkou holí s jedním zahnutým koncem pro úchyt za krk a druhým koncem pro úchyt za nohu. Nejvhodnější je ovce (případně pomocí ovčáckého psa) zahnat do kouta nebo je tam s pomocí lísy natlačit a pak je chytat. Honění ovcí z jednoho kouta ovčína do druhého je pro ovce opravdu velmi stresující. Může u nich snadno dojít k přetočení žaludku, k zauzlení střev nebo, manipuluje-li se s ovcí těsně před porodem, k torzi dělohy či nevhodné změně polohy plodu.

Vzájemná důvěra

Po určité době života mezi ovcemi ovčák může zjistit, že ho ovce buď respektují, nebo nerespektují, že ho následují nebo od něho utíkají. Je to otázka důvěry. Pokud se k ovcím chováte slušně, nasloucháte jim a mluvíte-li

na ně (s nimi), zjistíte, že se při příchodu k nim neplaší, že si nechají přečíst číslo známky na uchu nebo že se dokonce nechají snadno chytit. Ve volném prostoru od vás neutíkají, ba naopak samy zvědavě přiběhnou. Vaše reakce si dobře pamatují. Pokud je několikrát podrazíte, například tím, že je někde na delší dobu zavřete a neposkytnete jim dostatek vody a krmení nebo je něčím k smrti vyplašíte, budou si to dlouho pamatovat a nedůvěru k vám budou dávat výrazně najevo. Vztah ovcí k člověku může pozitivně ovlivňovat i používání ovčáckého psa pro manipulaci s nimi. Tím, který je někam honí a tlačí, je totiž pes, ovčák je ten hodný, ten je „chrání“ a v tom smyslu ho také vnímají. A je všeobecně známo, že panuje-li mezi ovčákem a ovcemi přátelská atmosféra, může se to projevit i na zlepšení užitkovosti ovcí.

Ing. Radko Loučka, CSc.

Revize a doplnění: MVDr. Soňa Šlosárková, Ph.D.

Dodatek: Článek je součástí seriálu nazvaného *Ovčákův rok*. Jsou v něm shrnuty poznatky a zkušenosti ze šlechtitelského chovu ovcí plemene texel z podhůří Orlických hor, kde se uplatňuje oplůtkový systém pastvy a zimní bahnění. Tento systém je využíván u většiny chovatelů ovcí v naší republice. Informace však lze využít i pro jiné chovy a systémy. Nejasnosti a dotazy autor článku rád vysvětlí nebo zodpoví.

SCHOK®
SVAZ CHOVATELŮ OVČÍ A KOZ

www.schok.cz, e-mail: info@schok.cz
www.vlktravuneczere.cz

tel.: 777 754 801, e-mail: pkovce@schok.cz
tel.: 777 754 813, e-mail: pkkoz@schok.cz
tel.: 777 754 802, e-mail: konrad@schok.cz